

ДЕРМАТОВЕНЕРОЛОГІЯ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Кравець Г.Г.

Національний медичний університет імені О.О.Богомольця, м. Київ, Україна

Ключові слова: художня література кінця ХІХ – початку ХХ століття, дерматовенерологія, сифіліс, системна склеродермія

Війни, революції, інші соціальні потрясіння завжди мали відбиток в літературі. Письменники, які безпосередньо відкликалися на глибинні явища тогочасного життя, відтворювали реальну картину суспільства у своїх творах. Художня література на межі ХІХ та ХХ століть все більше вбирала в себе проблеми побуту населення, відкривала таємниці інтимного життя різних прошарків суспільства, розповідала про гріхи міст.

Література постреволуційного періоду висвітлює усі аспекти соціального життя, беручи до уваги похмурі наслідки розпусного життя міста. Багато авторів звертаються до важливої та хвилюючої теми такої хвороби, як сифіліс, що вражає людей з давніх часів. Натуралістичність, мелодраматизм та деяка сентиментальність у творах межує з медичними особливостями опису захворювання. Можливо простежити відношення людей до цієї проблеми, у таких відомих творах як: вірші “Сифіліс” В. Маяковського, новелі “Койка № 29” Г. де Мопассана, повісті О.І. Купріна “Яма”, романах “Белая гвардия” М. А. Булгакова, “Гулящая” Панаса Мирного, “Тихий Дон” Шолохова, “Доктор Фаустус” Т. Манна, “Волхв” Джона Фаулза та багатьох інших. На прикладі оповідання М.Булгакова “Звёздная сыпь”, в якому автор описує практично повне ігнорування суспільством цього важкого і на той час практично невиліковного захворювання. На початку Булгаков розповідає про хворого, що скаржився на біль у горлі, якому він вперше поставив діагноз “сифіліс”:

“А ще через кілька хвилин, пробігаючи по напівтемному коридору з амбулаторного свого кабінету в аптеку за цигарками, я почув побіжно хрипкий шепіт: – Погано лікує. Молодий. Розумієш, горло заклало, а він дивиться, дивиться ... То груди, то живіт [...] О, господи! Горло болить, а він мазі на ноги дає”.

Дружина цього хворого отримує лист, в якому її чоловік зізнається у хворобі. Первинних ознак в неї не виявляють, але жінка має приходити один раз в неділю на огляд. На щастя, вона є здоровою. Проте, ця жінка єдина, хто в тій місцевості серйозно віднеслася до захворювання. Більшість не звертають уваги на первинні прояви, маючи виразку, відносяться недбало до лікування. Це змушує лікаря відкрити маленький стаціонар для сифілітиків.

Також до цієї теми звертається В. Маяковській у вірші “Сифіліс”, де розповідає про те, що усі верстви населення, які перебувають на пароплаві мають це захворювання. Але особливу увагу автор приділяє факту, викорис-

тання бідного населення, яке заради грошей підкорюється бажанням багатого пана.

У новелі “Койка № 29” Г. де Мопассана, автор розкриває тему інтимних відносин капітана Епівана та красивої жінки на ім'я Ірма, яка після війни потрапляє до лікарні. Капітан мчить на щодуху у лікарню, сподіваючись що його “маленька красуня” лише важко перенесла війну, тому заслабла. Проте доля вирішила інакше, все такий же привабливий чоловік з відзнакою на мундирі, зупиняється перед дверима з написом “сифіліс”, і не може усвідомити як таке могло статися з його Ірмою. Підійшовши до ліжка, він не впізнає цю змучену, огидну жінку, від її краси нічого не залишилося. Ірма пояснює те, що не лікувалася, бажанням помститися ворогам, які оволоділи нею силою. Вона має надію, що коханий не дасть їй померти на самоті, але капітану стає соромно перед своїми знайомими і він востаннє відвідує Ірму, яка винить його у тому, що військові допустили ворогів до міста, а вона “воювала” проти них як могла. Капітан дізнається, що вона померла наступного дня.

Повість О.І.Купріна “Яма” найбільш яскраво зображує зворотній бік суспільного життя того часу. Автор відкриває читачу внутрішній світ публічних будинків, вулиці яких лякали і водночас приваблювали своїм таємним життям, вулиці, повітря яких нагадували про небезпеку задоволеня. Цими вулицями ніколи не їздили щасливі весільні кортежі, ніколи не лунав дитячий сміх. Це була яма, до якої вели бажання втіхи. Повсякденне життя повій, які знаходилися на дні суспільства. Кохання за 2 рублі. Люди, які заробляли гроші, продаючи дівчат в публічні будинки. Все це і є яма, в існуванні якої винні не лише жінки, але й чоловіки, все суспільство :

“Всі ми згодні, що проституція – одне з найбільших лих людства, а також згодні, що в цьому злі винні не жінки, а ми, чоловіки, тому що попит народжує пропозицію. І, отже, якщо, випивши зайву чарку вина, я все-таки, незважаючи на свої переконання, їду до повій, то я здійснюю потрібну підлість: перед нещасною дурною жінкою, яку я піддаю за свій поганий рубль найпринизливішій формі рабства, перед людством, тому що, наймаючи на годину або на дві публічну жінку для своєї низької похоті, я цим виправдовую і підтримую проституцію, і, нарешті, це підлість перед своєю власною совістю і думкою. І перед логікою”.

Одна з героїнь Женья захворіла сифілісом і спеціально заражає всіх своїх клієнтів. Але вона не змогла так вчинити з одним молодим кадетом. І пориває зі своїм життям...

Проте не лише сифіліс турбував людей, але й різноманітні захворювання, причину виникнення яких не могли встановити та назначити лікування. Про одну з таких хвороб йдеться в оповіданні І.С.Тургенєва “Живі моці”, в якому описується системна склеродермія у жінки, життя якої перетворилося на існування живого мерця. Красива молода жінка Лукерія раптово починає слабшати, худнути, не має сил рухатися, залишається прикутою до ліжка на самоті у хаті. Її знаходить знайомий поміщик, що йшов з полювання і не знав про її стан: “Я наблизився – і остовпів від подиву. Переді мною лежала жива людська істота, але що це? Голова зовсім висохла, одноколірна, бронзова – справжнісінька ікона старовинного письма; ніс вузький, як лезо ножа; губів майже не видно – тільки зуби біліють та очі, та з-під хустки вибиваються на лоб рідкі пасма жовтого волосся. Біля підборіддя, на складці ковдри, рухаються, повільно перебираючи пальцями, як паличками, дві крихітні руки теж бронзового кольору. Я вдвляюся уважніше: обличчя не тільки не потворне, навіть красиве, – але страшне, надзвичайне. І тим страшніше здається мені це обличчя, що по ньому, по металевим його щоках, я бачу – силкується ... силкується і не може розплитися посмішка”.

Поміщик хоче допомоги їй, проте Лукерія відмовляється. Через деякий час він дізнається про її смерть.

У багатьох художніх творах описані різні хвороби того часу, що дає змогу сучасному суспільству дізнатися більше про всі соціальні аспекти, що характеризують виникнення тих чи інших захворювань, відчутти переживання хворих героїв у творах, усвідомити всю відповідальність за причини їх виникнення.

Рецензент: чл.-кор. НАПН України, д.мед.н., професор Коляденко В.Г.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булгаков М.А. “Записки юного врача. Звёздная сыпь” [Текст] / М.А. Булгаков.- К., 1926. – 310 с.
2. Булгаков М.А. *Собрание сочинений в 5 т. [Текст] / М.А. Булгаков. – “Москва”, 1998. – Т. 2. – 357 с.*
3. Куприн А.И. *Собрание сочинений [Текст] / А.И. Куприн – М.: “Гослитиздат”, 1958. – 175 с.*
4. Маяковский В. В. *Полное собрание сочинений: В 13 т. [Текст] / В.В. Маяковский— М.: Худож. лит., 1955—1961. – Т. 7.- 230 с.*
5. Мопассан Ги де. *Собрание сочинений в 10 т. [Текст] / Ги де Мопассан. – МП.: “Аурика”, 1994. – Т. 5. – с. 215-240.*
6. Тургенев И.С. *Полное собрание сочинений и писем в тридцати томах. Т.3 [Текст] / И.С. Тургенев – М.: “Наука”, 1979. –Т. 3.- 217 с.*

ДЕРМАТОВЕНЕРОЛОГИЯ В ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЕ КОНЦА XIX – НАЧАЛА XX ВЕКА

Кравец А.Г.

Национальный медицинский университет имени А.А.Богомольца, г. Киев, Украина

Резюме. Художественная литература конца XIX начало XX века раскрывает особый исторический этап в развитии общества, медицины и литературы. Большинство известных писателей в своих произведениях обращает внимание на социальные аспекты возникновения различных дерматовенерологических заболеваний. Сифилис описывается в таких сочинениях: романе “Белая гвардия”, “Звёздная сыпь” М. Булгаков, “Сифилис” В. Маяковского, новелле “Койка № 29” Г. де Мопассана, повести А. Куприна “Яма”, “Гулящая” Панаса Мирного, “Тихий Дон” Шолохова, “Доктор Фаустус” Т. Манна, “Волхв” Джона Фаулза. На ряду с другими болезнями описана системная склеродермия в рассказе И.С.Тургенєва “Живые моці”, что также характеризует данную эпоху.

Ключевые слова: художественная литература конца XIX – начала XX века, дерматовенерология, сифилис, системная склеродермия.

DERMATOVENEROLOGY IN ARTISTIC LITERATURE OF THE END OF XIX AND THE BEGINNING OF XX CENTURY

H. Kravets

National O.O. Bogomolets Medical University, Kiev, Ukraine

Summary. Artistic literature of the end XIX and the beginning of XX century is exposed by the special historical stage in development of society, medicine and literature. The most famous writers in their works pay attention to social aspects of appearing different dermatovenereological diseases. The disease of syphilis is described in such writings: novel the “White guards”, “Star rash”, “Syphilis”, the story “Bunk № 29”, the tale “Pit”, “Whore”, “Quiet Don”, “Doctor Faustus”, “Magus”. On a row with other illnesses a systemic sclerodermatitis is described in the story of I.S. Turgenev the “Living power”, that characterizes this period too.

Keywords: artistic literature of the end XIX and the beginning of XX century, dermatovenereology, syphilis, systemic sclerodermatitis.